

Korzystanie z ekspertyzy prywatnej w procesie karnym przez adwokatów i radców prawnych – wybrane zagadnienia w świetle wyników badań ankietowych*

The Use of Private Expertise in a Criminal Trial by Advocates and Legal Advisers – Selected Issues in the Light of Survey Results

This author deals with the issues of the use of private expertise (the so-called private opinion) by advocates and legal advisers during criminal proceedings. Such possibility results from the wording of Article 393§3 of the Code of Criminal Procedure, which states that any private documents create outside criminal proceedings, in particular statements, publications, letters, and notes may be read out during the trial. This provision does not directly indicate the possibility of using private expertise, but such possibility is a consequence of the fact that private opinions are private documents. The said provision was introduced by the Act of 27 September 2013 amending the Act - Code of Criminal Procedure and certain other acts, which entered into force on July 1, 2015, and therefore the possibility of using private expertise in criminal proceedings has been functioning for over four years. This period allows doing empirical research on the use of expertise by advocates and legal advisers. The author presents the general attitude of advocates and legal advisers to the introduced possibility of using private expertise during criminal proceedings, as well as its conditions and obstacles.

Adrianna Niegierewicz-Biernacka

magister prawa
Uniwersytet w Białymstoku

ORCID – 0000-0002-1639-3975

e-mail: adrianna_niegierewicz@wp.pl

Słowa kluczowe:
postępowanie karne, ekspertyza prywatna,
badania empiryczne

Key words:
criminal proceedings, private expertise,
empirical research

<https://doi.org/10.36128/priw.vi38.226>

1. Cel opracowania

Podstawą prawną wykorzystania tzw. opinii prywatnej (w opracowaniu używane będzie zamiennie określenie ekspertyza prywatna) w procesie karnym jest art. 393 § 3 kpk, który stanowi, że „mogą być odczytywane na rozprawie wszelkie

* Niniejszy artykuł powstał w ramach projektu badawczego pt. „Wpływ ekspertyzy prywatnej na wykrycie prawdy materialnej w polskim procesie karnym” (konkurs Preludium 17) finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, Umowa nr UMO-2019/33/N/HS5/01626 do projektu badawczego nr 2019/33/N/HS5/01626.

dokumenty prywatne, powstałe poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczenia, publikacje, listy oraz notatki”. Przepis ten nie wskazuje *expressis verbis* na możliwość wykorzystania tzw. opinii prywatnej¹, jednakże z uwagi na to, że jest ona dokumentem prywatnym w rozumieniu tego przepisu, taka możliwość bez wątplenia istnieje. Wskazany przepis został zmieniony ustawą z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2013 poz. 1247, która weszła w życie 1 lipca 2015 roku, a zatem możliwość wykorzystania ekspertyzy prywatnej w postępowaniu karnym funkcjonuje już ponad cztery lata. Nie oznacza to jednak, że w praktyce znajduje ona wykorzystanie, co powinno zostać zbadane w drodze badań empirycznych.

2. Wstęp

Tytułem wstępu warto wskazać, że ustawodawca nowelizacją z dnia 23 września 2013 roku² (tzw. nowela z 1 lipca 2015 roku, która weszła w życie dnia 1 lipca 2015 roku) dokonał szeregu modelowych zmian procedury karnej w celu zwiększenia kontrydiktoryjności postępowania, a zarazem możliwości gromadzenia dowodów przez strony procesowe. W uzasadnieniu projektu ustawy³ wskazano wówczas, że to „oskarżony znajduje się na pozycji słabszej, ponieważ ma niepomierne mniejsze możliwości przygotowania się do sporu w fazie poprzedzającej wniesienie aktu oskarżenia i należy wyrównać tę dysproporcję, aby sprostać wymaganiom kontrydiktoryjności”. Jednym ze sposobów wyrównania pozycji stron w procesie było umożliwienie wprowadzania do podstawy dowodowej dowodów prywatnych sporządzonych poza procesem i dla jego celów, w tym w szczególności ekspertyzy prywatnej. Nie ulega wątpliwości, że służy ona nie tylko podejrzanemu (oskarżonemu), ale również może być wykorzystywana przez pokrzywdzonego,

-
- 1 W niniejszym artykule używane będzie sformułowanie ekspertyza prywatna, zamiast częściej spotykanego w literaturze przedmiotu sformułowania. Szerzej odnośnie terminologii zob. Martyna Kusak, „Opinia prywatna”, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. VIII, cz. 4, *Dowodowy*, red. Jerzy Skorupka (Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2019), 5377-5393.
  - 2 Ustawa z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2013 r. poz. 1247.
  - 3 Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 r. <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=870>. [dostęp: 20.12.2021].

który dąży do osiągnięcia korzystnego wyniku w procesie⁴. Z kolei profesjonalni przedstawiciele stron (zarówno obrońcy, jak i pełnomocnicy) wykorzystując ekspertyzę prywatną dążą do najefektywniejszej reprezentacji procesowej klienta.

Wyżej wspomnianą nowelizacją kodeksu postępowania karnego ustawodawca skreślił negatywną przesłankę z art. 393 § 3 kpk w postaci wytworzenia dokumentu dla celów postępowania karnego⁵ i dzięki temu obecnie dokument prywatny (a w tym opinia/ekspertyza prywatna sporządzona przez podmiot posiadający wiedzę specjalną, na zlecenie strony) stworzony dla celów postępowania może być wprowadzany do procesu karnego (włączony do podstawy dowodowej). Następuje to poprzez jego ujawnienie (w szczególności odczytanie, załączenie do akt postępowania przygotowawczego) i wówczas podlega on swobodnej ocenie organu procesowego jak każdy inny dowód i na jego podstawie organ procesowy może dokonywać ustaleń faktycznych.

W polskim procesie karnym do dnia 1 lipca 2015 roku dowód prywatny, w tym ekspertyza prywatna wytworzona poza procesem karnym i dla jego celów, nie mogła stanowić dowodu w sprawie. Mogła być jedynie bardzo ważną informacją dla sądu o dowodzie⁶. Podnoszono bowiem, iż „sporządzenie opinii może zlecić tylko organ procesowy (art. 194 *in principio* w zw. z art. 193 § 1 kpk), a zatem [...] prywatna czy pozaprocesowa opinia biegłego musi być uznana za niedopuszczalną”⁷. Przed nowelizacją z 1 lipca 2015 roku opinia prywatna nie miała znaczenia procesowego, nie była dowodem w sprawie, nie podlegała ujawnieniu i zaliczeniu w poczet materiału dowodowego, a jedynie stanowiła informację o dowodzie i przydatna była stronie w ewentualnym wykazaniu, że załączona do akt opinia sporządzona przez biegłego sądowego jest niepełna, niejasna lub wewnętrznie sprzeczna, co otwierało drogę do skutecznego domagania się, aby organ procesowy powołał kolejnego

- 4 Cezary Kulesza, „Komentarz do art. 393 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Katarzyna Dudka (Warszawa: Wolters Kluwer, 2018), 877.
- 5 Stanisław Waltoś, Piotr Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa: Wolters Kluwer, 2016), 397.
- 6 Postanowienie SN z dnia 04.01.2005 r., V KK 388/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 12; Zbigniew Kwiatkowski, „Glosa do postanowienia SN z 24.01.2008 r., II KK 290/07” *Prokuratura i Prawo*, nr 1 (2009): 159. Za dopuszczeniem takich opinii jako dowodów opowiadał się Antoni Bojańczyk, zob. monografia Antoni Bojańczyk *Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawnoporównawczej* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2011).
- 7 Antoni Bojańczyk, „Glosa do wyroku SN z dnia 5 marca 2013 r., II KK 169/12” *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, nr 1 (2014): 135-137.

biegłego (art. 201 kpk). Obecnie, choć nie można zrównywać opinii biegłego powołanego postanowieniem organu procesowego z opinią biegłego prywatnego wykonującego opinię na zlecenie strony, to należy zaznaczyć, że opinia prywatna wprowadzona do materiału dowodowego podlega ocenie jako dowód⁸. Niniejsze opracowanie ograniczone jest jednak do zagadnienia korzystania z ekspertyzy prywatnej przez adwokatów i radców prawnych i nie dotyczy jej oceny i wykorzystania przez organ procesowy – stanowi to zagadnienie godne odrębnego szczegółowego opracowania.

Przed przedstawieniem wyników badań empirycznych warto przedstawić definicję ekspertyzy prywatnej. Ekspertyza prywatna rozumiana będzie zatem jako dokument prywatny i dowód prywatny sporządzony przez eksperta (posiadającego wiadomości specjalne w danej dziedzinie, pozwalające na stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy) na zlecenie podmiotu prywatnego (uczestnika procesu karnego, niebędącego organem prowadzącym postępowanie karne), celem jej dowodowego wykorzystania w toczącym się postępowaniu karnym, która ze względu na zawartą w niej treść może stanowić dowód okoliczności mającej znaczenie w sprawie⁹.

---

8 Cezary Kulesza, „Komentarz do art. 393 kpk”, 877.

9 W doktrynie przedmiotu formułowano już definicje opinii prywatnej/ekspertyzy prywatnej, zob. np. Jarosław Zagrodnik, „Opinia prywatna w procesie karnym”, [w:] *Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10-11 maj 2005 r. Dowody w procesie karnym, nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*, oprac. Koło Naukowe Sympatyków Prawa (Katowice: Uniwersytet Śląski. Wydział Prawa i Administracji, 2005), 67-68; Lech Krzysztof Paprzycki, „Wykorzystanie opinii prywatnej w postępowaniu karnym”, [w:] *Prawo wobec problemów społecznych. Księga jubileuszowa profesora Eleonory Zielińskiej*, red. Barbara Namysłowska-Gabrysiak, Katarzyna Syroka-Marczewska, Anna Walczak-Żochowska (Warszawa: C. H. Beck 2016), 279; Jerzy Skorupka, „Tzw. opinia prywatna według noweli według noweli Kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r.”, [w:] *Rola biegłego w postępowaniach sądowych*, red. Łukasz Błaszczak, Krystian Markiewicz (Wrocław: Presscom, 2016), 232; Beata Bieńkowska, „Opinia prywatna biegłego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r.”, [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Krużyńskiego*, red. Maria Rogacka-Rzewnicka, Hanna Gajewska-Kraczkowska, Beata T. Bieńkowska (Warszawa: Wolters Kluwer, 2015), 25; Antoni Bojańczyk, „Czy znowelizowane przepisy procedury karnej pozwalają obrońcy na korzystanie z opinii prywatnych?” *Palestra*, nr 3-4 (2015): 200.

3. Założenia badawcze

Czteroletni okres funkcjonowania przepisu art. 393 § 3 kpk w brzmieniu nadanym przez nowelę z 1 lipca 2015 roku pozwala na przeprowadzenie empirycznych badań dotyczących jej wykorzystania. Celem badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, „Czy adwokaci i radcowie prawni korzystają w procesie karnym z ekspertyzy prywatnej, a jeśli tak w jaki sposób?”. Warto przy tym wskazać, że wykorzystanie ekspertyzy prywatnej jest w niniejszej pracy rozumiane jako korzystanie z niej przez adwokatów i radców prawnych – zlecenie jej sporządzenia ekspertowi prywatnemu oraz przedkładanie w procesie karnym.

Aby odpowiedzieć na wyżej sformułowane ogólne i zasadnicze pytanie, koniecznym jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania pomocnicze:

- a) Jak adwokaci i radcowie prawni oceniają zmianę przepisu art. 393 § 3 kpk dokonaną ustawą z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2013 poz. 1247 (tzw. nowelą z 1 lipca 2015 roku)?
- b) Na jakim etapie postępowania karnego adwokaci i radcowie prawni najczęściej wykorzystują ekspertyzy prywatne?
- c) Jak często adwokaci i radcowie prawni przedkładają w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną?
- d) W jakich sprawach najczęściej wykorzystywane są w postępowaniu karnym ekspertyzy prywatne?
- e) W jakim celu adwokaci i radcowie prawni przedkładają w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną?
- f) Z jakimi wnioskami występują adwokaci i radcowie prawni przedkładając w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną?
- h) Dlaczego w ocenie adwokatów i radców prawnych ekspertyza prywatna nie jest wykorzystywana w procesie karnym?
- i) Czy w opinii adwokatów i radców prawnych koszty sporządzenia ekspertyzy prywatnej powinny być zwracane podmiotom, które poniosły koszt jej sporządzenia?

4. Część empiryczna – wyniki badań i ich interpretacja

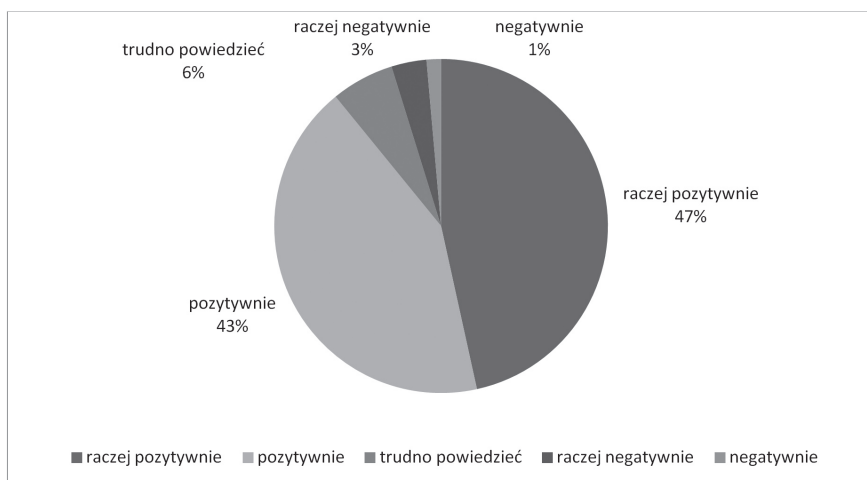
W części empirycznej niniejszego opracowania zostanie ukazany ogólny stosunek adwokatów i radców prawnych do zmiany przepisu art. 393 § 3 kpk dokonanej nowelą z 1 lipca 2015 roku, a tym samym ogólny stosunek do wprowadzonej możliwości wykorzystania ekspertyzy prywatnej w postępowaniu karnym. Następnie ukazane zostaną uwarunkowania, w tym przeszkody wpływające na korzystanie przez adwokatów i radców prawnych z ekspertyzy prywatnej.

Próbę badawczą stanowili adwokaci i radcowie prawni w ilości 148 osób (z całej Polski), z czego 62,8% to adwokaci, zaś 37,2% to radcowie prawni.

4.1. Zmiana przepisu art. 393 § 3 kpk dokonana nowelą z 1 lipca 2015 roku w ocenie adwokatów i radców prawnych

W ramach przeprowadzonych badań ankietowych respondentów zapytano o ocenę zmiany przepisu art. 393 § 3 kpk dokonanej nowelą z 1 lipca 2015 roku. Respondenci mogli wybrać tylko jedną odpowiedź. Wyniki badań w tym zakresie przedstawia Wykres nr 1.

Wykres nr 1. Jak adwokaci i radcowie prawni oceniają zmianę przepisu art. 393 § 3 kpk dokonaną nowelą z 1 lipca 2015 roku.?

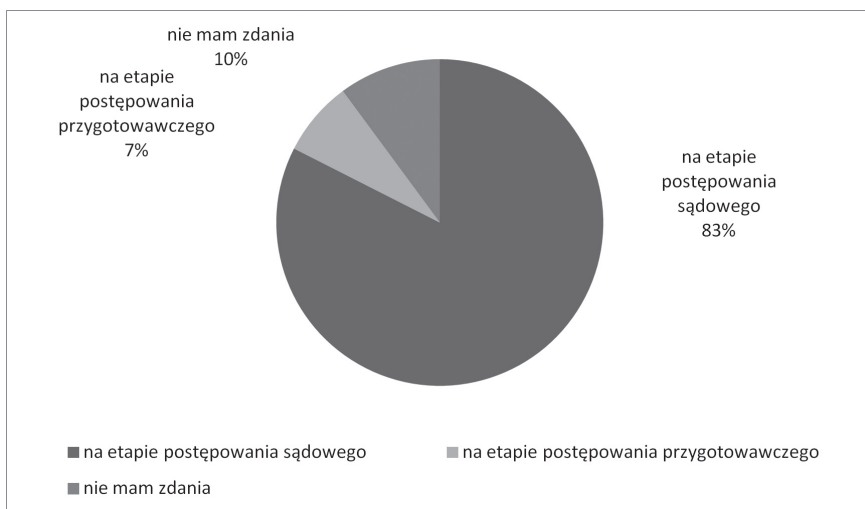
Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

Jak wynika z powyższego wykresu, większość respondentów pozytywnie odnosi się do zmiany przepisu art. 393 § 3 kpk. Na pozytywną ocenę tego przepisu wskazało 89% respondentów. Jedynie 4% respondentów wskazało, że ocenia tę zmianę negatywnie. Wskazania również wymaga, że jedynie 6% osób udzielających odpowiedzi wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”. Powyższe oznacza, że stosunek adwokatów i radców prawnych do wprowadzonej zmiany w brzmieniu wskazanego artykułu jest zasadniczo pozytywny i panuje przekonanie, że decyzja ustawodawcy w tym zakresie była decyzją zasadną. Kolejne wyniki będą ukazywały sytuacje z doświadczenia adwokatów i radców prawnych, w których ekspertyza prywatna może być wykorzystywana oraz warunki jej wykorzystania.

4.2. Etap postępowania, na którym najczęściej przedkładana jest ekspertyza prywatna

W części teoretycznej wskazano, że skoro oskarżony znajduje się na pozycji słabszej, ponieważ ma niepomiarne mniejsze możliwości przygotowania się do sporu w fazie poprzedzającej wniesienie aktu oskarżenia, to należy wyrównać tę dysproporcję, aby sprostać wymaganiom kontrydiktoryjności. Powstaje tym samym pytanie, na jakim etapie ekspertyza prywatna może być przedkładana? Czy na etapie postępowania przygotowawczego, czy sądowego? Jeśli może być wykorzystana na danym etapie postępowania to, z jaką częstotliwością jest przedkładana w praktyce i z czego może to wynikać? Poniższy wykres przedstawia odpowiedzi respondentów w tym zakresie. Respondenci mogli wybrać tylko jedną odpowiedź.

Wykres nr 2. Na jakim etapie postępowania zdaniem respondentów najczęściej przedkładana jest ekspertyza prywatna w postępowaniu w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego?

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

Z powyższego wykresu wynika, że w opinii zdecydowanej większości respondentów ekspertyza prywatna przedkładana jest najczęściej dopiero na etapie postępowania sądowego. Odpowiedź tę zaznaczyło bowiem aż 83% ankietowanych. Jedynie 7% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź, że ekspertyza prywatna przedkładana jest w ich opinii częściej w postępowaniu przygotowawczym. Jedynie 10% respondentów wskazało, że w tym zakresie nie ma zdania.

Interpretując powyższe wyniki wskazać należy, że zamieszczenie jednostki redakcyjnej przepisu art. 393 § 3 kpk w Rozdziale 45 „Przewód sądowy” sugerować może wykorzystanie ekspertyzy prywatnej właśnie na tym etapie postępowania. Nadto sama konstrukcja przepisu i jego wykładnia literalna wskazuje na wykorzystanie ekspertyzy na etapie postępowania sądowego. Paragraf 1 tego przepisu wskazuje, iż „wolno odczytywać na rozprawie” wskazane w tym paragrafie dokumenty, z kolei zgodnie z § 2 „wolno również odczytywać” zawiadomienie o przestępstwie [...]. Paragraf 3 zawierając sformułowanie „mogą być odczytywane [...]” stanowi kontynuację wyliczenia tego, jakie dokumenty można odczytywać na rozprawie. Skonstruowanie przepisu w taki sposób, że umożliwiono odczytanie ekspertyzy prywatnej na rozprawie przesądziło zasadę „możliwości jej wykorzystania” w procesie. Z tego punktu widzenia nie jest istotne, na jakim etapie postępowania (przygotowawczym czy sądowym) zostanie ona sporządzona i przedłożona do akt sprawy.

Wyżej wskazany wynik oznacza, że respondenci raczej nie wykorzystują ekspertyzy prywatnej celem zakończenia procesu na jego wczesnym stadium, tj. na etapie postępowania przygotowawczego. Wynik ten jest zastanawiający, chociażby z uwagi na potencjalne korzyści wynikające z przedłożenia ekspertyzy prywatnej. Tytułem przykładu wskazać można na wpływ ekspertyzy prywatnej na powzięcie wątpliwości co do trybu postępowania (np. gdyby z ekspertyzy prywatnej wynikałyby uszkodzenia ciała poniżej 7 dni, co mogłoby skutkować przyjęciem, że sprawa podlega postępowaniu prywatnoskargowemu) lub zasadności prowadzenia postępowania przygotowawczego (np. opinia prywatna mogłaby przez wykazanie braków opinii biegłego powołanego przez organ procesowy i w rezultacie spowodować umorzenie postępowania lub dać podstawę do uzupełnienia opinii, z czego później mogłaby wynikać zasadność umorzenia postępowania). Z drugiej strony w sytuacji, gdy organ procesowy prawomocnie umorzył postępowanie przygotowawcze, taka opinia prywatna mogłaby spowodować podjęcie lub wznowienie umorzonego postępowania lub spowodować podjęcie czynności w trybie art. 327 § 3 kpk (podjęcie niezbędnych czynności dowodowych w celu sprawdzenia okoliczności uzasadniających wydanie takiego postanowienia). Gdyby organ procesowy nieprawomocnie umorzył postępowanie przygotowawcze, taka opinia mogłaby zostać przedłożona wraz z zażaleniem, co wzmocniłoby stawiane w tym środku odwoławczym zarzuty i mogłoby spowodować uwzględnienie zażalenia na podstawie art. 463 § 1 kpk w zw. z art. 465 § 1 kpk. Za przedkładaniem ekspertyzy na etapie postępowania przygotowawczego przemawia również to, że jej złożenie dopiero w postępowaniu sądowym może się okazać spóźnione i nieskuteczne z uwagi na wprowadzoną

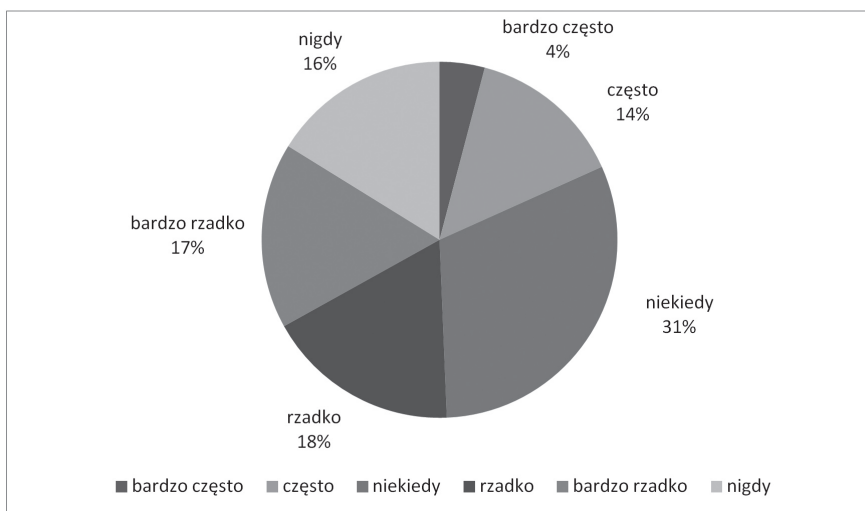
ustawą z dnia 19 lipca 2019 roku¹⁰ prekluzję dowodową w art. 170 § 1 pkt 6) kpk. Wyżej wskazany wynik jest zastanawiający również z tego względu, że ponad połowa (52,7%) respondentów odpowiadając na pytanie „jaki cel najczęściej przyświeca (przyświecałby) Panu/Pani decydując się na wykorzystanie ekspertyzy prywatnej?” zaznaczyło odpowiedź, że celem przedłożenia opinii jest wskazanie alternatywnej wersji przebiegu zdarzenia niż przyjęta przez stronę przeciwną lub organ procesowy.

O tym na jakim etapie postępowania ekspertyza prywatna jest przedkładana decyduje zatem cel, jaki strona pragnie przez to osiągnąć. Częstotliwość, cel oraz sprawy w jakich najczęściej ma to miejsce przedstawiony został w trzech kolejnych podpunktach.

4.3. Częstotliwość przedkładania ekspertyzy prywatnej przez adwokatów i radców prawnych

Poniżej został przedstawiony został wykres dotyczący częstotliwości przedkładania ekspertyzy prywatnej przez adwokatów i radców prawnych. Udzielając odpowiedzi na pytanie respondenci mogli wybrać tylko jedną odpowiedź.

Wykres nr 3. Jak często przedkładał/a Pan/Pani w swojej praktyce zawodowej ekspertyzę prywatną w postępowaniu karnym?

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

10 Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1694 zm.

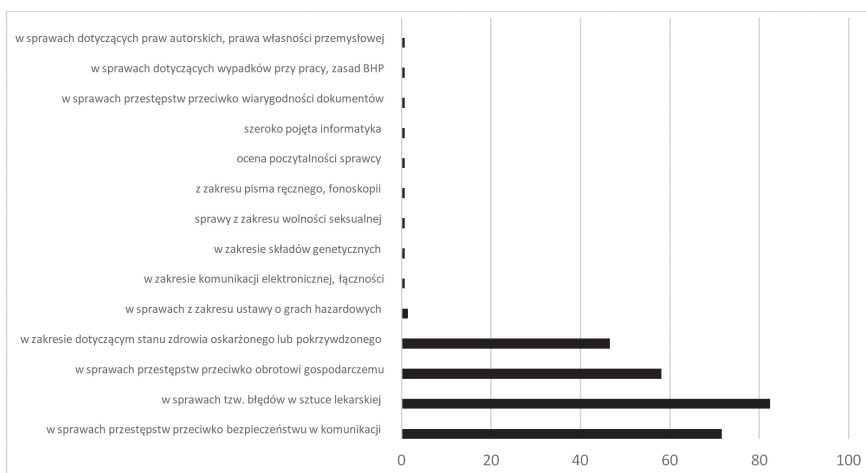
Powyższy wykres przedstawia częstotliwość wykorzystania ekspertyzy prywatnej w procesie karnym przez adwokatów i radców prawnych. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że jedynie 16% respondentów nigdy nie przedkładało opinii prywatnej, co oznacza, że 84% respondentów to osoby posiadające doświadczenie w zakresie wykorzystania ekspertyzy prywatnej. Z powyższego wykresu wynika również, że 18% respondentów przedkłada opinie prywatne stosunkowo często, zaś 31% wskazało, że przedkładają ją niekiedy. Zastanawiającym przy tym jest to, że niemalże 90% respondentów ocenia zmianę art. 393 § 3 kpk pozytywnie, a jedynie 18% często wykorzystuje ją w swojej praktyce. Niewątpliwie odpowiedzi te należy powiązać z kategoriami spraw, w jakich najczęściej przedkładane są ekspertyzy prywatne. Znaczenie może mieć w tym zakresie specjalizacja kancelarii adwokackiej lub radcowskiej, bowiem jeśli dana kancelaria specjalizuje się w określonych rodzajach spraw, to wówczas w takich sprawach najczęściej może ona często korzystać z ekspertyz prywatnych.

4.4. Sprawy, w jakich najczęściej ekspertyzy prywatne przedkładane są przez adwokatów i radców prawnych w postępowaniu karnym

Ankietowani adwokaci oraz radcowie prawni zostali w ramach przeprowadzonych badań zapytani również o to, w jakich ich zdaniem sytuacjach najczęściej może być wykorzystywana ekspertyza prywatna. Doświadczenie respondentów pozwoliło na wyodrębnienie najczęstszych sytuacji, w których wykonywane są ekspertyzy prywatne wymagające wiedzy eksperta z danej specjalności, co ukazuje poniższy wykres. Respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi oraz wskazać swoje stanowisko z racji tego, że było to pytanie półotwarte.

Z przedstawionego wykresu wynika, że najczęściej eksperci prywatni wykonują ekspertyzy prywatne w sprawach dotyczących tzw. błędów w sztuce lekarskiej (82,4% respondentów zaznaczyło taką odpowiedź), nader często opinia prywatna dotyczący stanu zdrowia oskarżonego lub pokrzywdzonego (tę odpowiedź zaznaczyło 46,6% badanych respondentów). Z racji tego, że było to pytanie półotwarte, pojawiła się również odpowiedź dotycząca wąskiej specjalizacji, którą możemy zaliczyć do grona specjalizacji medycznych, tj. w zakresie składów genetycznych (1 osoba, 0,7% respondentów). Jedna osoba wskazała również, że opinia prywatna może być wykorzystywana w zakresie oceny poczytalności sprawcy (co stanowi 0,7% respondentów), przy czym również ta odpowiedź dotyczy ekspertyz specjalizacji medycznych. Wynika z tego, że najbardziej popularną dziedziną, w której wykorzystywane są opinie prywatne jest medycyna (również psychologia, psychiatria, toksykologia).

Wykres nr 4: W jakich sytuacjach najczęściej Pana/Pani zdaniem wykorzystywana może być ekspertyza prywatna?

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

Na drugim miejscu uplasowały się sprawy związane z przestępstwami przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (71,6% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi). Biorąc pod uwagę statystykę przestępstw¹¹ bardzo często ekspertyzy prywatne będą dotyczyły przestępstwa spowodowania wypadku komunikacyjnego (art. 177 kk), a zatem w grę będą wchodzić najczęściej eksperci z takich dziedzin jak ruch drogowy, rekonstrukcja wypadków i kolizji drogowych, organizacja ruchu drogowego, sygnalizacja świetlna, transport drogowy, czas pracy kierowców, mechanika, mechatronika, technika samochodowa, pomiar parametrów ruchu pojazdów (prędkość, odległość, położenie), analiza uszkodzeń pojazdów i okoliczności szkód komunikacyjnych itd.

Kolejnym najczęstszym wyborem respondentów były sprawy dotyczące przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu (odpowiedź tę wybrało 58,1% respondentów). W tym wypadku najczęściej w grę wchodzi biegli z zakresu księgowości, rachunkowości, finansów, podatków, wyceny nieruchomości. W dużej części w sprawach dotyczących przestępstw gospodarczych mamy do czynienia z sytuacją, w której sprawca danego czynu jest znany niemalże od początku postępowania karnego, a cały proces skierowany jest na badanie czy czyn ten stanowi przestępstwo. Warto nakreślić w tym wypadku pola potencjalnych działań eksperta prywatnego. Nierzadko

11 <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko-2/63461,Wypadek-komunikacyjny-art-177.html>. [dostęp: 20.12.2021].

ustalenia wymaga kapitał spółki w danym okresie (aktywa i pasywa spółki) bądź badana jest sytuacja finansowa danego podmiotu gospodarczego. Ma to miejsce w przypadku takich przestępstw z Rozdziału XXXVI Kodeksu Karnego (przestępstwach przeciwko obrotowi gospodarczemu) jak art. 297 kk (oszustwo), art. 300 kk (udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela) czy art. 302 kk (zaspokojenie wybranych wierzycieli). Także w przypadku przestępstwa oszustwa z art. 286 kk badana jest sytuacja finansowa danego podmiotu gospodarczego. Przykładowo może dotyczyć to sytuacji, gdy domniemany sprawca zawiera umowę, mając świadomość tego, że ze względu na swoją trudną sytuację materialną nie będzie w stanie się z niej wywiązać i nie informuje o tym kontrahenta, czy też gdy podejmuje zobowiązania przekraczające możliwości finansowe, przekierowuje aktywa na inne podmioty i w ten sposób prowadzi do niewypłacalności¹². Z kolei przy przestępstwie stypizowanym w art. 296 kk (wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym) badane jest to, czy decyzja gospodarcza miała uzasadnienie. Na marginesie zauważyć można, że podejrzani (oskarżeni) prowadząc działalność gospodarczą nierzadko mogą być osobami majątymi, stąd też chętniej mogą sięgać po ekspertyzy prywatne w wyżej wymienionych przykładowych sytuacjach.

Powyższe może wynikać po pierwsze ze specyfiki tych postępowań (sprawy o błąd medyczny wykorzystywane są często w postępowaniu cywilnym), ilości tego typu postępowań (duża ilość postępowań związanych z wypadkami drogowymi) czy niskiej jakości opinii biegłych.

4.5. Cel przedkładania przez adwokatów i radców prawnych w postępowaniu karnym ekspertyzy prywatnej

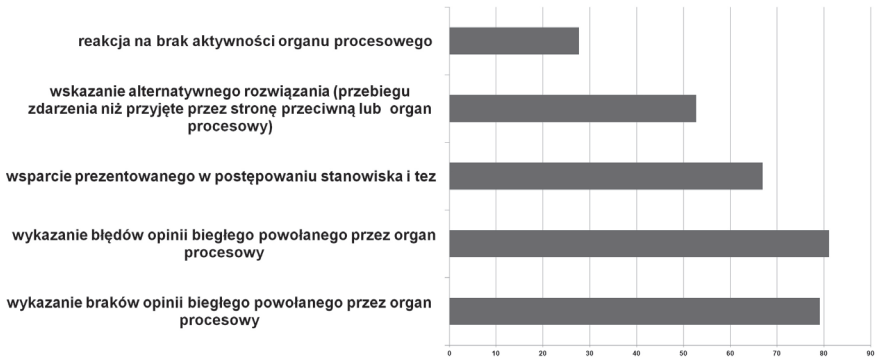
Poniżej został przedstawiony wykres ukazujący cel przedkładania przez adwokatów i radców prawnych ekspertyzy prywatnej. Respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi oraz wskazać swoje stanowisko z racji tego, że było to pytanie półotwarte.

Z poniższego wykresu wynika, że respondenci najczęściej przedkładają ekspertyzę prywatną, aby wykazać błędy w opinii biegłego powołanego przez organ procesowy (81,8% respondentów zaznaczyło odpowiedź). Na drugim miejscu uplasował się cel wykazania braków opinii biegłego powołanego przez organ procesowy (79,1%). Błędy i braki opinii stanowią podstawę do zwrócenia się o sporządzenie opinii uzupełniającej lub powołania innego biegłego w toku postępowania wobec uznania, że opinia jest niepełna lub niejasna albo że zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie (art. 201 kpk). Odpowiedzi wskazują też na chęć reakcji na brak aktywności organu procesowego (27%), wsparcia prezentowanego przez stronę w postępowaniu stanowiska i tez (66,9%), wskazanie

---

12 Zob. np. wyr. SA w Warszawie z dnia 10.10.2019 r., II AKa 363/18, Legalis.

Wykres nr 5: Jaki cel najczęściej przyświeca (przyświecałby) Panu/Pani decydując się na wykorzystanie ekspertyzy prywatnej?

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

alternatywnego rozwiązania (innej wersji przebiegu zdarzenia niż przyjęta przez stronę przeciwną lub organ procesowy – 52,7%). W tym kontekście istotne jest jaki wniosek sformułowany jest w piśmie zawierającym wniosek dowodowy strony.

4.6. Wnioski, z jakimi występują adwokaci i radcowie prawni, przedkładając w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną

Na poniższym wykresie przedstawione zostało to, z jakimi wnioskami występują adwokaci i radcowie prawni przedkładając w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną. Respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi oraz wskazać swoje stanowisko z racji tego, że było to pytanie półotwarte.

Tabela nr 1: Z jakimi wnioskami występują adwokaci i radcowie prawni przedkładając w postępowaniu karnym ekspertyzę prywatną?

	Rodzaj wniosku	Procent odpowiedzi
a)	wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii prywatnej	66,2%
b)	wniosek o powołanie osoby sporządzającej ekspertyzę prywatną w charakterze biegłego	32,4%
c)	wniosek o powołanie osoby sporządzającej ekspertyzę prywatną w charakterze świadka	33,8%
d)	wniosek o załączenie ekspertyzy prywatnej do akt sprawy	55,4%
e)	wniosek o powołanie innego biegłego do sporządzenia opinii	50,7%

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

Z powyższego wynika, że respondenci, przedkładając ekspertyzę prywatną w postępowaniu karnym, najczęściej kierują wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii prywatnej (takiej odpowiedzi udzieliło 66,2% respondentów). Na drugim miejscu uplasowała się odpowiedź, iż respondenci przedkładają ekspertyzę z jednoczesnym wnioskiem o załączenie ekspertyzy prywatnej do akt sprawy (55,4% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi).

Odpowiedzi te mogą być podyktowane tym, iż opinia prywatna jest dowodem podlegającym ujawnieniu w toku postępowania i ocenie na podstawie art. 7 kpk tak jak każdy inny dowód. Nie jest jednak równoznaczna z opinią biegłego „urzędowego” i w doktrynie prezentowany jest pogląd, iż nie można czynić na jej podstawie ustaleń faktycznych¹³. Aby móc poczynić ustalenia faktyczne zgodne z wnioskami ekspertyzy prywatnej, należy bądź to powołać biegłego „urzędowego” bądź zwrócić się o sporządzenie opinii uzupełniającej – jeśli organ procesowy dojdzie do przekonania, iż zostały spełnione przesłanki wskazane w art. 201 kpk, tj. opinia jest niepełna, niejasna, sprzeczna wewnątrz lub zewnętrznie.

13 Zob. np. Jarosław Zagrodnik, Ryszard Ponikowski, „Komentarz do art. 393 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, red. Jerzy Skorupka (Warszawa: C. H. Beck, 2019), 996; Krzysztof Eichstaedt, „Dowody i postępowanie dowodowe”, [w:] *Meritum. Postępowanie karne*, red. Dariusz Świecki (Warszawa: Wolters Kluwer, 2019), 618.

Powyższe odpowiedzi wskazują, iż respondenci w tym zakresie pozostawiają ten wybór organowi procesowemu, licząc na to, iż przedłożona ekspertyza prywatna wywoła wątpliwości organu procesowego i skłoni do podjęcia stosownych decyzji lub też wywoła określone przekonanie organu procesowego o słuszności stanowiska strony i takie decyzje nie będą w ogóle konieczne. Warto przy tym zauważyć, że dopiero na trzecim miejscu pojawia się skonkretyzowana odpowiedź sugerująca organowi procesowemu podjęcie określonej decyzji, tj. odpowiedź, iż wraz z ekspertyzą respondenci wnioskuje o powołanie innego biegłego do sporządzenia opinii (tj. biegłego urzędowego; 50,7%).

Dopiero na ostatnim miejscu pojawiły się odpowiedzi wskazujące, iż respondenci proponują organowi procesowemu konkretne rozwiązania w postaci powołania osoby sporządzającej ekspertyzę prywatną w charakterze biegłego (32,4%) oraz w charakterze świadka (33,8%). Obie te możliwości nie zostały wykluczone przez ustawodawcę, bowiem żaden przepis Kpk nie wskazuje wyraźnie na takie rozwiązanie, ale też żaden tego nie ogranicza. Jednakże warto zaznaczyć, iż przesłuchanie sporządzającego opinię prywatną w charakterze świadka wyklucza możliwość późniejszego powołania go w danej sprawie w charakterze biegłego ze względu na zakaz kumulacji ról biegłego i świadka (art. 196 § 1 kpk). Upřednie przesłuchanie eksperta w charakterze świadka co prawda uniemożliwia powołanie go w charakterze biegłego, ale umożliwia poznanie istotnych okoliczności związanej z powstaniem ekspertyzy prywatnej (np. autorstwo, odpłatność, charakter zlecenia), które mogą być przydatne organowi procesowemu do późniejszej weryfikacji wiarygodności opinii prywatnej i oceny takiego dowodu w oparciu o przepis art. 7 kpk.

4.7. Powody niekorzystania przez podmiot prywatny ekspertyzy prywatnej w procesie karnym?

W tym miejscu została przedstawiona niezwykle istotna problematyka przyczyn niekorzystania z ekspertyzy prywatnej w procesie karnym – z perspektywy adwokatów i radców prawnych. Respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi oraz wskazać swoje stanowisko z racji tego, że było to pytanie półotwarte.

Tabela nr 2: Jakie są Pana/Pani zdaniem najczęstsze przyczyny niewykorzystania przez adwokatów i radców prawnych ekspertyzy prywatnej w procesie karnym?

	Przyczyna	Procent odpowiedzi
a)	obrońcy/pełnomocnicy nie proponują wykorzystania ekspertyzy prywatnej z obawy o jego przydatność	28,4%
b)	klienci rezygnują z ekspertyzy ze względu na dodatkowy koszt jej sporządzenia, który mieliby ponieść oprócz wynagrodzenia dla reprezentanta procesowego	66,9%
c)	obrońcy/pełnomocnicy rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na poniesienie kosztów jej sporządzenia z wynagrodzenia uzyskanego od klienta	13,5%
d)	klienci/obrońcy/pełnomocnicy rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na niepewność zwrócenia kosztów jej sporządzenia w procesie	20,3%
e)	sporządzona opinia jest niezgodna z oczekiwaniami klienta ze względu na zawarte w niej wnioski	10,8%
f)	sporządzona opinia jest nierzetelna, niepełna	4,1%
g)	istnieje trudność ze znalezieniem eksperta, który wykona ekspertyzę w odpowiednim terminie	23,6%
h)	istnieje trudność ze znalezieniem eksperta chętnego do sporządzenia takiej ekspertyzy	24,3%
i)	istnieje trudność znalezienia eksperta, który zajmuje się daną dziedziną nauki	11,5%

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

Jak wynika z powyższego zestawienia, najczęstszą przyczyną niewykorzystania ekspertyzy prywatnej przez adwokatów i radców prawnych jest to, że klienci rezygnują ze sporządzania ekspertyzy ze względu na dodatkowy koszt jej sporządzenia, który mieliby ponieść oprócz wynagrodzenia dla reprezentanta procesowego (taką odpowiedź zaznaczało aż 66,9% respondentów). Drugą w kolejności najczęstszą odpowiedzią było to, że klienci/obrońcy/pełnomocnicy rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na niepewność zwrócenia kosztów jej sporządzenia w procesie (31,8% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi).

Kolejnymi najczęściej wybieranymi odpowiedziami było to, że obrońcy/pełnomocnicy nie proponują wykorzystania ekspertyzy prywatnej

z obawy o jej przydatność (28,4% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi), istnieje trudność ze znalezieniem eksperta, który wykona ekspertyzę w odpowiednim terminie (23,6% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi), istnieje trudność ze znalezieniem eksperta chętnego do sporządzenia takiej ekspertyzy (24,3% respondentów udzieliło takiej odpowiedzi). Nieco mniej respondentów wskazało, że klienci/obrońcy/pełnomocnicy nie dysponują odpowiednim materiałem dowodowym, aby przekazać go dla eksperta (20,3%).

Zdecydowanie mniej respondentów zaznaczało odpowiedzi głoszące, że rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na konieczność poniesienia kosztów jej sporządzenia z wynagrodzenia uzyskanego od klienta (13,5%), i wskazujące na trudności ze znalezieniem eksperta z określonej dziedziny nauki (11,5%), na okoliczność, że sporządzona opinia jest niezgodna z oczekiwaniami klienta ze względu na zawarte w niej wnioski (10,8%) bądź że sporządzona opinia jest nierzetelna, niepełna (4,1%). Jedynie 3,4% respondentów wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”, co wskazuje na jasne, konkretne, wymienione wyżej powody niewykorzystywania przez adwokatów i obrońców ekspertyzy prywatnej.

Przyczyny te można także podzielić na grupy nie ze względu na częstotliwość ich występowania, ale ze względu na merytoryczny powód niewykorzystania ekspertyzy przez adwokatów i radców prawnych. Pierwsza grupa przyczyn związana jest z kwestiami finansowymi. Jednocześnie odpowiedzi z tej grupy były zdecydowanie najczęściej wybierane. Po pierwsze klienci rezygnują z ekspertyzy ze względu na dodatkowy koszt jej sporządzenia, który mieliby ponieść oprócz wynagrodzenia dla reprezentanta procesowego, po drugie klienci/obrońcy/pełnomocnicy rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na niepewność zwrócenia kosztów jej sporządzenia w procesie, a po trzecie obrońcy/pełnomocnicy rezygnują z ekspertyzy prywatnej ze względu na poniesienie kosztów jej sporządzenia z wynagrodzenia uzyskanego od klienta.

Druga grupa odpowiedzi związana jest z osobą eksperta. Po pierwsze istnieje trudność ze znalezieniem eksperta, który wykona ekspertyzę w odpowiednim terminie, po drugie istnieje trudność ze znalezieniem eksperta chętnego do sporządzenia takiej ekspertyzy, a po trzecie istnieje trudność znalezienia eksperta, który zajmuje się daną dziedziną nauki.

Trzecia grupa przyczyn obejmuje przyczyny związane z jakością opinii. Nie jest ona przedkładana z uwagi na to, że po pierwsze klienci/obrońcy/pełnomocnicy nie dysponują odpowiednim materiałem dowodowym, aby przekazać go ekspertowi (nie ma on upoważnienia kodeksowego do zapoznania się z aktami sprawy), po drugie sporządzona opinia jest niezgodna z oczekiwaniami klienta ze względu na zawarte w niej wnioski, zaś po trzecie sporządzona opinia jest nierzetelna, niepełna. Wskazuje to też na to, że jeśli opinia miałaby być nierzetelna, niepełna, błędna, opracowana na podstawie niepełnego materiału dowodowego lub przeciwnie – rzetelna i pełna, ale

przedstawiająca niezgodne z założeniem zlecającego jej sporządzenie wnioski – to w obu tych przypadkach nie zostałyby w ogóle przedłożona. Tym samym wpływać to może na ogólną ocenę wiarygodności przedkładanych ekspertyz prywatnych, bowiem przynajmniej w części ekspertyzy prywatne niespełniające wymogów opinii nie będą przedkładane.

Czwarta grupa przyczyn obejmuje wątpliwości związane z oceną ekspertyzy przez organ procesowy, a tym samym jej przydatnością. Obrońcy/pełnomocnicy nie proponują wykorzystania ekspertyzy prywatnej z obawy o jej przydatność. Przydatność wiąże się też z tym, że w ocenie respondentów ekspertyza nie jest przez organ procesowy traktowana jako wartościowy, wiarygodny dowód, w związku z czym organ procesowy, głównie sąd w postępowaniu sądowym, nie bierze jej pod uwagę.

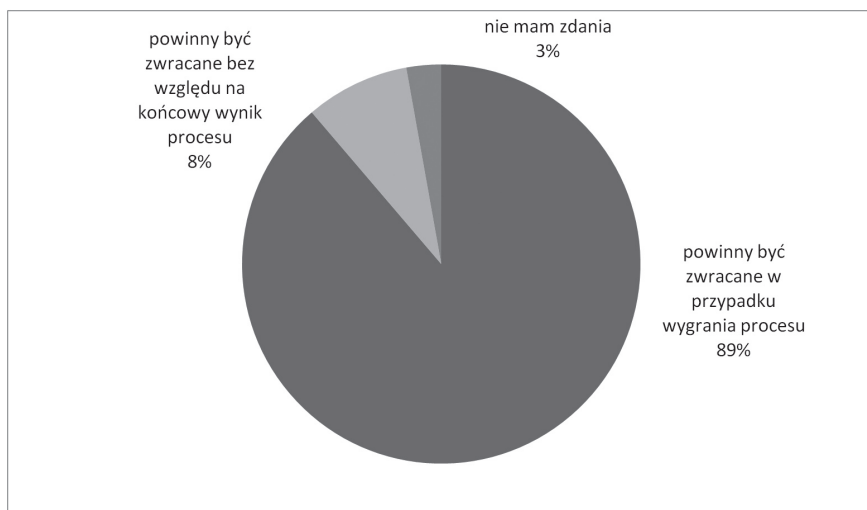
4.8. Zwrot kosztów sporządzenia ekspertyzy prywatnej

Ostatnim zagadnieniem, lecz nie mniej ważnym niż poprzednie, jest kwestia zwrotu kosztów sporządzenia ekspertyzy prywatnej stronie, która przełożyła ją w postępowaniu karnym. Co do zasady koszty sporządzenia przedmiotowej opinii ponosi strona, która zleciła jej sporządzenie (reprezentant strony lub klient w zależności od wzajemnych ustaleń). Jak wskazano wyżej, respondenci uzależniają jej wykorzystanie od zwrotu kosztów jej sporządzenia oraz uważają, że nie jest ona zamawiana przez stronę ze względu na dodatkowy koszt jej sporządzenia, który klient miałby ponieść oprócz wynagrodzenia dla reprezentanta procesowego. Respondenci zostali zatem zapytani o to, jak powinny być rozliczone koszty poniesione na sporządzenie ekspertyzy, co ukazuje wykres nr 6. W przypadku tego pytania respondenci mogli wybrać tylko jedną odpowiedź.

Z powyższego wykresu wynika, iż zdecydowana większość respondentów uważa, iż koszty sporządzenia ekspertyzy powinny być zwracane stronie, która poniosła koszty jej sporządzenia w przypadku wygrania procesu (aż 89%), co rozumieć należy jako osiągnięcie zamierzonego celu w procesie (może być to uniewinnienie, umorzenie postępowania częściowe lub w całości, zmiana opisu czynu wpływająca na rodzaj i wymiar kary). Z kolei 8% respondentów wskazało, że koszty te powinny być zwracane bez względu na końcowy wynik procesu, a zatem bez względu na to, czy strona przedkładająca ekspertyzę osiągnęła swój cel w procesie, a co za tym idzie bez względu na to, czy ekspertyza miała wpływ na rozstrzygnięcie.

Powyższe warto odnieść do uregulowań Kpk odnoszących się do kosztów procesu, a następnie dokonać próby odpowiedzi na pytanie, czy koszty sporządzenia ekspertyzy prywatnej powinny podlegać zwrotowi? Zgodnie

Wykres nr 6. Jak Pana/Pani zdaniem powinny być rozliczone koszty poniesione na ekspertyzę prywatną?

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o wyniki badań ankietowych wśród adwokatów i radców prawnych

z art. 616 § 1 kpk i zawartym tam pojęciem kosztów procesu, do kosztów procesu należą: koszty sądowe oraz uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia w sprawie jednego obrońcy lub pełnomocnika. Przepis nie zawiera co prawda *expressis verbis* wyrażenia koszt (wydatek) „opinii prywatnej” czy „ekspertyzy prywatnej”, ale pojęcia te można rozpatrywać pod kątem „uzasadnionego wydatku strony”. Po pierwsze zatem podmiot przedkładający ekspertyzę i domagający się zwrotu kosztów musi mieć status strony, a po drugie, wydatek ten musi być uzasadniony. O ile pojęcie strony postępowania nie budzi wątpliwości, to pewną trudność przysparza zdefiniowanie pojęcia uzasadnionego wydatku w kontekście przedłożonej ekspertyzy prywatnej. W doktrynie pod pojęciem „uzasadnionych wydatków” rozumie się takie wydatkowanie środków pieniężnych, które „pozostaje w związku z danym postępowaniem i obroną praw i interesów danej strony. Innymi słowy, muszą one być niezbędne do celowego dochodzenia praw lub celowej obrony w procesie¹⁴. Chodzi zatem o to, aby dany wydatek był racjonalny w kontekście osiągnięcia celu, jakim jest uzyskanie korzystnego rozstrzygnięcia o przedmiocie procesu, przy czym ocena racjonalności wydatku nie może być dokonywana

14 Sławomir Steinborn, „Komentarz do art. 616 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Jan Grajewski, Lech Krzysztof Paprzycki, Sławomir Steinborn (Warszawa 2014, LEX/el 2021), teza 6.

przez pryzmat efektu czynności, z którą jest on związany, zależy ona bowiem od stanu sprawy i wiedzy strony w chwili podejmowania decyzji o poniesieniu tego wydatku¹⁵. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że w sytuacji gdy opinia prywatna w istotny sposób przyczyniła się do uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania, koszt jej sporządzenia powinien być stronie zasądzony od Skarbu Państwa, stanowiła ona bowiem uzasadniony wydatek w rozumieniu art. 616 § 1 pkt 2kpk¹⁶. W przypadku natomiast spraw z oskarżenia prywatnego kosztami takiej opinii należałoby obciążyć oskarżyciela prywatnego (art. 632 pkt 1)kpk¹⁷. Warto też zastanowić się, czy wobec tego, że ekspertyza nie może stanowić samodzielnej podstawy poczynienia ustaleń faktycznych¹⁸, to czy nie przekreśla to możliwości uznania jej za wydatek uzasadniony i konieczny. Na marginesie warto wspomnieć, że na mocy dokumentu prywatnego, ale innego niż ekspertyza prywatna, można czynić ustalenia faktyczne, zaś ekspertyza prywatna nie może zastąpić opinii biegłego powołanego przez organ procesowy, stąd też nie powinny być czynione ustalenia faktyczne na jej podstawie (przede wszystkim ustalenia faktyczne odnoszące się do przebiegu zdarzenia). Ważne jest jednak, aby ekspertyza przyczyniła się do poczynienia ustaleń faktycznych choćby pośrednio (przykładowo dając asumpt do powołania innego biegłego). Tym samym pomimo braku czynienia ustaleń faktycznych bezpośrednio na podstawie ekspertyzy prywatnej nie przekreśla to możliwości uznania jej za wydatek uzasadniony i konieczny.

Z powyższych rozważań wywieść można, iż wydatek poniesiony przez stronę na ekspertyzę prywatną powinien być co do zasady zwracany jako „uzasadniony wydatek strony” w rozumieniu art. 616 kpk. Trudno bowiem uznać, że opinia przedkładana jest w celu innym aniżeli racjonalne dochodzenie swoich praw w procesie, tym bardziej że strona ponosi koszt sporządzenia takiej opinii, który nierzadko jest dosyć wysoki. Logicznym jest zatem założenie, że strona pragnie wykorzystać ekspertyzę celem dochodzenia swoich praw w procesie. Warto jeszcze raz podkreślić, że nie jest istotne, czy założony przez stronę przedkładającą ekspertyzę cel został osiągnięty (istotny jest cel, do którego strona dąży, a nie efekt). Nie oznacza to jednak, że wydatek ten jest wydatkiem koniecznym – bowiem w takim wypadku wydatek taki podlegać powinien zwrotowi. Powstaje tym samym pytanie, czy

15 Dariusz Kala, „Opiniowanie prywatne w świetle unormowań znowelizowanego Kodeksu postępowania karnego”, *Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej*, nr 1 (2016), 191.

16 Krzysztof Eichstaedt, „Komentarz do art. 616 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Dariusz Świecki (Warszawa: C. H. Beck, LEX/el 2021), teza 16

17 Kala, „Opiniowanie prywatne”, 191.

18 Ponikowski, Zagrodnik, „Komentarz do art. 393 kpk”, 997.

z jakiego punktu widzenia oceniana jest „konieczność” – z (subiektywnego) punktu widzenia strony przedkładającej ekspertyzę czy (obiektywnego) organu procesowego. W orzecznictwie odnoszącym się do postępowania cywilnego wskazuje się, że niezbędność ekspertyzy do efektywnego dochodzenia odszkodowania oznacza jej celowość, racjonalność i ekonomiczne uzasadnienie oceniane z punktu widzenia skutecznej realizacji roszczenia odszkodowawczego¹⁹. Wydawać by się mogło, że w postępowaniu karnym może być to oceniane również pod kątem „możliwości dowodowych” – jeśli strona nie może wykorzystać innych dowodów, okoliczność, jaka ma zostać wykazana za pomocą ekspertyzy prywatnej, nie może być wykazana za pomocą innego dowodu, jeśli okoliczność ta wymaga wiedzy specjalnej – wówczas zlecenie sporządzenia ekspertyzy prywatnej jest zasadne, racjonalne, zaś wydatek konieczny. Ekspertyza nie powinna być wykorzystywana jako instrument przedłużający postępowanie i niwelujący brak aktywności strony (głównie aktywności dowodowej) w toku postępowania – w tym kontekście wydatek poniesiony na ekspertyzę prywatną nie jest wydatkiem koniecznym, a tym samym nie może być uznany za wydatek uzasadniony w rozumieniu art. 616 kpk.

5. Podsumowanie

Przeprowadzone badania ankietowe wśród adwokatów i radców prawnych wskazują na to, że pomimo zmiany przepisu art. 393 kpk i pozytywnej oceny tej zmiany przez badanych, dana przez ustawodawcę możliwość przedkładania ekspertyzy prywatnej przez adwokatów i radców prawnych w procesie karnym nie jest w pełni wykorzystywana. Z wyżej przedstawionych badań wynikają następujące zasadnicze i ogólne uwarunkowania w wykorzystaniu ekspertyzy prywatnej:

- zamożność strony, bowiem najczęściej koszt sporządzenia ekspertyzy prywatnej jest dodatkowym wydatkiem strony (oprócz wynagrodzenia obrońcy lub pełnomocnika). Niejednokrotnie ten wydatek musi być poniesiony z góry i w krótkim czasie (podobnie jak wynagrodzenie dla reprezentanta procesowego), ponadto ceny rynkowe sporządzenia ekspertyzy prywatnej również z uwagi na rzadkie korzystanie z tego typu usług mogą być wysokie, często przekraczające wynagrodzenia biegłego powoływanego przez organ procesowy,
- zwrot kosztów sporządzania opinii, bowiem do tej pory nie została utarta praktyka sądowa w zwracaniu kosztów sporządzenia ekspertyzy prywatnej, nie został też ugruntowany pogląd w doktrynie w tym zakresie,

---

19 Uchwała SN z dnia 02.09.2002 r., III CZP 99/18. http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=300-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach. [dostęp: 6.10.2021].

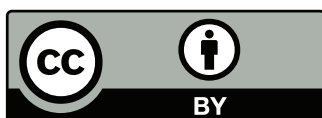
- dostępność do opinii prywatnych, co przejawia się w krótkim czasie oczekiwania na wykonanie zleconej ekspertyzy, znalezieniu eksperta, który zgodzi się na wykonanie opinii, niekiedy w krótkim czasie ze względu na prekluzję dowodową wprowadzoną do art. 170 kpk Ustawą z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2019 poz. 1694,
- pozytywne podejście organów procesowych do dowodu, jakim jest ekspertyza prywatna, brak ukształtowanej praktyki postępowania z takim dowodem,
- zaufanie podmiotów przedkładających ekspertyzę do efektywności (skuteczności) korzystania z tego dowodu, obawa zarówno adwokatów, jak i radców prawnych przedkładających opinię co do jakości opinii, uznania ją za niewiarygodną, w ocenie respondentów ekspertyza nie jest przez organ procesowy traktowana jako wartościowy, wiarygodny dowód w związku z czym organ procesowy, głównie sąd w postępowaniu sądowym, nie bierze jej pod uwagę,
- wystąpienie błędów w opinii biegłego powołanego przez organ procesowy, braki opinii biegłego powołanego przez organ procesowy, które stanowią podstawę do zwrócenia się o sporządzenie opinii uzupełniającej lub powołania innego biegłego w toku postępowania wobec uznania, że opinia jest niepełna lub niejasna albo że zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie (art. 201 kpk).

Z powyższego wynika, że możliwość wykorzystania ekspertyzy prywatnej uwarunkowana jest nie tyle charakterem danej sprawy powodującym, że opinia prywatna mogłaby wpłynąć na decyzję organu procesowego, ile przyczynami systemowymi oraz praktyką.

Bibliografia

- Bieńkowska Beata, „Opinia prywatna biegłego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 27 września 2013 r.”, [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Kruszyńskiego*, red. Maria Rogacka-Rzewnicka, Hanna Gajewska-Kraczkowska, Beata T. Bieńkowska. Warszawa: Wolters Kluwer, 2015.
- Bojańczyk Antoni, „Czy znowelizowane przepisy procedury karnej pozwalają obrońcy na korzystanie z opinii prywatnych?” *Palestra*, nr 3-4 (2015): 199-203.
- Bojańczyk Antoni, *Dowód prywatny w postępowaniu karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Warszawa: Wolters Kluwer, 2011.
- Bojańczyk Antoni, „Glosa do wyroku SN z dnia 5 marca 2013 r., II KK 169/12” *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, nr 1 (2014): 135-137.

- Eichstaedt Krzysztof, „Dowody i postępowanie dowodowe”, [w:] *Meritum. Postępowanie karne*, red. Dariusz Świecki. 485-642. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Eichstaedt Krzysztof, „Komentarz do art. 616 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Świecki Dariusz, t. II. Warszawa 2019, LEX/el 2021.
- Kala Dariusz, „Opiniowanie prywatne w świetle unormowań znolizowanego Kodeksu postępowania karnego” *Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej*, nr 1 (2016): 191.
- Kulesza Cezary, „Komentarz do art. 393 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Katarzyna Dudka. 877. Warszawa 2018.
- Kusak Martyna, „Opinia prywatna”, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. VIII, cz. 4, *Dowody*, red. Jerzy Skorupka. 5377-5393. Warszawa: Wolters Kluwer, 2019.
- Kwiatkowski Zbigniew, „Glosa do postanowienia SN z 24.01.2008 r., II KK 290/07” *Prokuratura i Prawo*, nr 1 (2009): 159.
- Paprzycki Lech Krzysztof, „Wykorzystanie opinii prywatnej w postępowaniu karnym”, [w:] *Prawo wobec problemów społecznych. Księga jubileuszowa profesor Eleonory Zielińskiej*, red. Barbara Namysłowska-Gabrysiak, Katarzyna Syroka-Marczewska, Anna Walczak-Żochowska, Warszawa: C. H. Beck, 2016.
- Skorupka Jerzy, „Tzw. opinia prywatna według noweli według noweli Kodeksu postępowania karnego z 27.09.2013 r.”, [w:] *Rola biegłego w postępowaniach sądowych*, red. Łukasz Błaszczak, Krystian Markiewicz. 232. Wrocław: Presscom, 2016.
- Steinborn Sławomir, „Komentarz do art. 616 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Jan Grajewski, Lech Krzysztof Paprzycki, Sławomir Steinborn. Warszawa 2014, LEX/el 2021.
- Waltoś Stanisław, Piotr Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Zagrodnik Jarosław, „Opinia prywatna w procesie karnym”, [w:] *Ogólnopolska Konferencja Naukowa 10-11 maj 2005 r. Dowody w procesie karnym, nowe rozwiązania i niewykorzystane możliwości*, oprac. Koło Naukowe Sympatyków Prawa. 67-68. Katowice: Uniwersytet Śląski. Wydział Prawa i Administracji, 2005.
- Zagrodnik Jarosław, Ryszard Ponikowski, „Komentarz do art. 393 kpk”, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Jerzy Skorupka. Warszawa: C. H. Beck, 2019.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.

For guidelines on the permitted uses refer to <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>